

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

УДК 391-043.86(477)»19»

РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ МОДИ В УКРАЇНІ У ХХ СТОЛІТТІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ

Кириченко Ю.Р.

ПВНЗ «Київський університет культури»

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-54>

У статті досліджено ретроспективу розвитку індустрії моди в Україні. Проаналізовано наукові позиції вітчизняних дослідників щодо передумов розвитку індустрії моди в Україні. Деталізовано та характеризувано соціально-економічні особливості розвитку вітчизняної індустрії моди у ХХ столітті. Встановлено, що вітчизняна індустрія моди пройшла складний шлях становлення та розвитку, проте змогла зберегти свою характерологічну ознаку, національну ідентичність саме в унікальному етностилі.

Ключові слова: індустрія моди, українська мода, модний одяг.

Постановка проблеми. Економічний розвиток держави залежить від багатьох сфер промисловості. Не виключенням є і легка промисловість. Сучасний процес виробництва одягу усе більше відходить від плановості та стереотипності. Модний одяг є свідченням, у першу чергу, високої культури та почуття естетики особистості. Враховуючи вказані вимоги процес виготовлення одягу сформував відповідну систему взаємозв'язків митців-модельєрів і замовників одягу – індустрію моди.

Становлення індустрії моди в Україні, як самостійної сфери бізнесу, виробництва одягу, почалося з отриманням країною незалежності. Проте, слід зазначити, що до сьогодні ми не можемо сміливо заявити про розробленість вказаного ринку. Здебільшого Україна є споживачем модного одягу. Поряд з цим слід вказати на той факт, що в Україні є досвід створення та виробництва модного одягу. Цей досвід сформував відповідну, унікальну мистецьку основу для творчих пошуків сучасних модельєрів, а ретроспектива розвитку індустрії моди в Україні у ХХ столітті є одним із варіантів теоретичного доповнення розуміння сучасних тенденцій розвитку вітчизняної індустрії моди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розпочинаючи дослідження особливостей розвитку індустрії моди в Україні, слід звернути увагу на наукові розвідки вітчизняних вчених щодо визначеної проблеми, а саме: тенденції розвитку моди радянської України 20–30 роки ХХ ст. (Ю. Глушко); український літопис моди 1940–1990 рр. (Т. Кокоріна); співпраця вітчизняних модельєрів і закордонними будинками моди (О. Корнієнко); діяльність українських будинків моделей одягу (М. Костельна); художньо-стилістична еволюція української моди ХХ ст. (М. Мельник) та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на те, що проблема розвитку сучасної вітчизняної фешн-індустрії є досить популярною, а підходи щодо підготовки українських модельєрів, моделей здебільшого орієнтовано на закордонний досвід, особливої акту-

альності набуває історичний аспект становлення та розвитку індустрії моди в Україні. Зазвичай вказана проблема має суто теоретичний характер, однак формування цілісної картини розвитку вітчизняної індустрії моди та прогнозування її перспектив не можливе без урахування історичного досвіду досліджуваного явища.

Мета статті – провести ретроспективний аналіз розвитку індустрії моди в Україні, дослідити соціально-економічні особливості розвитку вітчизняної індустрії моди у ХХ столітті.

Виклад основного матеріалу. Аналіз теоретичного доробку вітчизняних дослідників щодо проблем розвитку індустрії моди засвідчив, що переважна більшість робіт стосується саме періоду ХХ століття. Цей факт пов'язано з стрімкими економічними етапами розвитку суспільства, та окремо певними процесами, що відбувалися у сфері індустрії моди. Щодо вітчизняної індустрії моди, то слід зазначити, що переважна більшість досліджень пов'язано з аналізом ситуації у яких була змушена розвиватися українська мода. Але навіть така позиція свідчить про самостійність та самоідентифікацію вітчизняних модельєрів на різних етапах історичного розвитку щодо розвитку індустрії моди в Україні.

Досліджуючи проблему розвитку моди в контексті художніх практик ХХ століття, М. Мельник наголошує на тому, що «Як окремий художній феномен, українська мода почала формуватися ще наприкінці ХІХ ст., водночас з українським варіантом модерну та авангарду. Пошуки у створенні модного одягу за народними традиціями відбувалися як на Східній, так і на Західній Україні: зусиллями творчої інтелігенції та меценатів створювалися мережі майстерень з художнього моделювання та оздоблення одягу» [5, с. 15].

Аналізуючи основні тенденції розвитку моди радянської України 20–30 роки ХХ ст., Ю. Глушко зазначає, що «В Україні на початку ХХ ст. уявлення про те, яким має бути одяг формувалося в основному в журналах мод, які цільовою аудиторією мали заможні верстви суспільства» [1, с. 208]. Надалі автор наголошує на тому, що «Радянська влада в контексті змін та побудови

нового суспільства та нового типу громадянина проводить ідею відповідності зовнішнього вигляду марксистській доктрині. Одяг мав бути функціональним, виконувати основні покладені на нього завдання (прикривати тіло та захищати його від холоду, бруду) і при цьому бути доступним пролетарям: чоловіки носили прямі штани, галіфе, заправлені в чоботи, сорочки-косоворотки або гімнастюрки, кошушки, підперезані ремнем, шинелі, ватні стьобанки, селянські баранячі шапки, сукняні кашкети або червоноармійські шлеми-будьонівки. Жінки носили сатинову косоворотку, переважно темних тонів, спідниці з кашеміру, сатину або молескіну, овечі кошушки, суконні пальта, шкіряні куртки, чоботи або черевики, кашкети-«ленінки» [1, с. 208].

У контексті зазначеного доречним, на нашу думку, є коментар М. Мельника щодо розвитку української індустрії моди у 30-х роках ХХ ст., а саме: «Підчас перебування України в складі СРСР моді, що вважалася «ворожою» новій радянській людині, не надавалося належної уваги і моделюванням костюма на рівні мистецтва могли займатися лише окремі художники, які працювали в державних будинках моделей. Це призвело до відставання моделей від вимог часу, до швидкої втрати їх актуальності навіть в межах країни. Натомість почав формуватись культ імпорту, надання споживчих переваг іноземній фешн-продукції на ментальному рівні» [5, с. 16].

Продовжуючи дослідження особливостей розвитку індустрії моди в Україні, нашу увагу привернуло дослідження Г. Кокоріної, яке формує певний український літопис вітчизняної моди, починаючи з 1940 і до 1990 років. Дослідниця зазначає, що «Ще в 1930-ті роки в Харкові, який до 1934 року був столицею України, було створено першу державну організацію, яка займалася проектуванням промислових зразків одягу – Центральну дослідну лабораторію швейної промисловості. А вже 1944 року був заснований Київський будинок моделей одягу (КБМО) – перший в Україні будинок моделей, його художнім керівником став Н. Лозовський, який приїхав із Харкова. Одночасно розпочала набір учнів перша в Україні Профтехшкола швейників, що розміщувалася на Подолі, на території Фролівського монастиря» [2, с. 77].

Цікавими для нашого дослідження виявилися історичні факти наведені М. Костельною, яка досліджувала діяльність українських будинків моделей одягу в 60-80 роках ХХ ст. Дослідниця констатує, що «Розвиток моделювання костюму в Україні виокремлюється в історичному аспекті багатьма періодами, що пов'язані з певними політичними та економічними чинниками, які формували розвиток чи згасання промислового виготовлення високоякісного модного одягу, особливо в другій половині ХХ ст., коли формувалися професійні академічні школи моделювання в мистецьких центрах України – Києві, Львові, Харкові та ін., створювалися відомі інституції впровадження модних тенденцій у промислове виробництво – Будинки моделей» [4, с. 38]. Надалі авторка звертає увагу на той факт, що «Перші будинки моделей в Україні виникають лише після Другої світової війни в контексті радянського поступу планового розвитку легкої промисло-

вості з урахуванням подальшого впровадження «модного» одягу. 1944 р. у Києві відкривається перший в Україні Будинок моделей [КБМ], колектив якого складався зі спеціалістів, які мали великий практичний досвід роботи у швейній промисловості» [4, с. 40].

Характеризуючи 50-ті роки, Г. Кокоріна акцентує увагу на певній модернізації стратегії споживання модних товарів, зокрема – модного одягу. Авторка констатує: «Художники створювали моделі на всі випадки життя: для дому, роботи, дозвілля. З деяким запізненням, але невідворотно в Україну прийшов так званий нью лук – новий образ, орієнтований на елегантну жіночність» [2, с. 78].

Слід звернути увагу на той факт, що модернізаційним процесам у розвитку вітчизняної індустрії моди 50-60 років ХХ ст. сприяла активна співпраця модельєрів із такими країнами «законодавцями моди» як Франція, Італія, США та ін. Досліджуючи саме такі процеси творчої співпраці і сфері індустрії моди, О. Корнієнко зазначає, що «Закордонні відрядження радянських модельєрів та спеціалістів сфери легкої промисловості до країн-«законодавців моди» в 1950-60-х роках відбувались у досить суперечливий період історії, тому що незважаючи на «холодну війну» між Радянським Союзом та західними країнами радянська влада прагнула налагодити зв'язки в сфері індустрії моди» [3, с. 49]. У своїх дослідженнях авторка так описує мету зазначених відряджень: «Окрім закордонних відряджень до передових капіталістичних країн з метою ознайомлення з роботою легкої промисловості та організацією управління індустрії моди ми можемо також спостерігати ряд поїздок радянських спеціалістів на промислові виставки, де вони експонували свої вироби, зокрема одяг. Зазвичай після кожної поїздки на виставку також писався детальний опис всього, що експонувалось, та подій, які трапились під час подорожі. Складається враження, що однією з першочергових задач радянських спеціалістів у закордонних відрядженнях було вилучення якомога більшої кількості інформації щодо індустрії моди, легкої промисловості капіталістичних країн» [3, с. 54].

Характеризуючи кінець 50 – початок 60-х років ХХ ст., М. Костельна зазначає, що «Від середини 1950-х рр. в Україні лише у Львові та Києві, на рівні інших столичних міст союзних республік, відкрилися Будинки моделей одягу. 1958 р. в Інституті прикладного та декоративного мистецтва починає діяти відділення моделювання одягу при кафедрі художнього текстилю, а 1972 р. створюється відповідна кафедра» [4, с. 43].

На факт результативності, у плані розвитку індустрії моди в Україні в 60-тих роках ХХ ст., також звертає увагу і Г. Кокоріна, зазначаючи, що «...у цей період активізувалися галузеві науково-дослідні інститути, які працювали на легку індустрію. Результатом спільних зусиль учених та інженерів-практиків стали технології виробництва нових хімічних волокон, сучасні методи технології виготовлення одягу, трикотажу та взуття. Саме в Україні була винайдена знаменита стрічка-застібка («липучка»), а також різноманітні за фактурами і дуже популярні в той час штучні хутра» [2, с. 78].

У хронологічно виваженому порядку детально описує розвиток вітчизняної індустрії моди і М. Костельна. Продовжуючи характеристику етапів розвитку вітчизняної індустрії моди, авторка звертає увагу на той факт, що на початку 70-х років «Будинки моделей України розробляють перспективні моделі, виставкові колекції, які створюють з урахуванням важливості проблеми творчого засвоєння народного досвіду, місцевих особливостей, можливостей промисловості, а також перспектив розвитку багатовікових традицій» [4, с. 46]. Щодо 80-90 років ХХ ст., то тут авторка більш лаконічна у своїх висновках, а саме: «У 1980-ті рр. увага художників зосереджується і на зовнішніх особливостях народного костюму (яскравому декорі, крої, зручному і простому, композиційній завершеності, функціональності), що відповідає призначенню, способу життя сучасної людини, і на його внутрішньому вираженні через естетичні смаки, мораль народу» [4, с. 47].

На значущості 80-х років для розвитку вітчизняної індустрії моди також наголошує і М. Мельник. Дослідник констатує: «Новий імпульс для свого розвитку мода отримала в роки перебудови, коли найбільш популярним мистецьким напрямком став соц-арт, що зародився в образотворчому мистецтві ще на початку 1970-х років (В. Комар, А. Меламід) і висміював радянський ідеологічний міф. Хоча діяльність українських будинків моделей одягу наприкінці 1980-х мало впливала на моду, проте нові економічні умови сприяли появі численних дрібних швейних кооперативів, завдяки яким соц-арт швидко поширився: одяг оздоблювався використаними поза контекстом комуністичними символами та написами-гаслами» [5, с. 16].

Узагальнюючи дослідження розвитку та становлення української моди у 90 роках ХХ ст., Г. Кокоріна так характеризує стан фешн-індустрії: «Роки незалежності стали часом серйозних випробувань для вітчизняної модної індустрії. Вистояти в умовах гострої конкуренції з імпортом вдалося тим підприємствам, які встигли в 1980-ті роки переоснастити виробництво новим сучасним обладнанням і освоїти технології впровадження гостромодної продукції. Цей складний період показав дивовижну живучість української моди, багато в чому засновану на спадкоємності досвіду попередніх поколінь фахівців у галузі легкої промисловості» [2, с. 79].

Список літератури:

1. Глушко Ю. Основні тенденції розвитку моди радянської України 20-30 роки ХХ ст. / Ю.С. Глушко // Наукові праці історичного факультету ЗНУ, 2016. – Вип. 45. – Т. 1. – С. 207-211.
2. Кокоріна Г.В. Мода 1940-1990: український літопис / Г.В. Кокоріна // Вісник ХДАДМ «Історія мистецтв». – № 5. – 2017. – С. 73-79.
3. Корнієнко О.В. У пошуках радянської моди: закордонні відрядження до країн-«законодавців моди» у 1950-1960 роках / О.В. Корнієнко // Вісник Харківського національного університету імені Н.В. Каразіна, ХНУ імені Н.В. Каразіна. – Вип. 22. – 2016. – С. 49-55.
4. Костельна М. Діяльність українських будинків моделей одягу в 60-80-х роках ХХ ст.: концепції розвитку нових тенденцій / М. Костельна // Вісник Львівської академії мистецтв, Львів. – Вип. 24. – 2013. – С. 37-48.
5. Мельник М.Т. Індустрія моди: Навч. посібник / М.Т. Мельник. – К.: Видавництво Ліра-К, 2017. – 264 с.

Аналізуючи моду в контексті художніх практик ХХ століття, М. Мельник наголошує на тому, що «Українська індустрія моди почала динамічно розвиватися лише після набуття Україною державної незалежності: з'явилася значна кількість будинків мод, започатковано Український тиждень моди, працює Українська палата моди, відбуваються численні фестивалі, мистецькі виставки, видаються журнали мод» [5, с. 3].

Таким чином, проведений ретроспективний аналіз розвитку індустрії моди України у ХХ столітті свідчить, що упродовж досліджуваного періоду стрімкого розвитку моди на території сучасної України не спостерігалось. Поодинокі факти діяльності вітчизняних модельєрів, функціонування будинків моди, що виникали на різних етапах соціально-економічного становлення держави, не сприяли широкому розвитку індустрії моди. Плановість легкої промисловості, що була започаткована радянським режимом у виготовленні одягу, надовго нівелювала творчі пошуки вітчизняних модельєрів і змусила їх шукати визнання за кордоном. Проте з отриманням незалежності Україна усе впевненіше заявляє про себе і світі високої моди, що свідчить про високий культурний розвиток вітчизняних модельєрів, українського споживача, й у цілому нації.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи проведене дослідження, можемо зазначити, що особливості розвитку індустрії моди в Україні тісно пов'язані з соціально-економічними та політичними факторами, що у певний період історичного розвитку країни не сприяли самостійному розвитку моди, а в деяких випадках (експансія Російської Імперії, диктатура СРСР) перешкоджали її творчому розвитку. Потужна етнічна складова увиразнювала індустрію моди України на різних історичних етапах розвитку легкої промисловості та створювала позитивну основу для творчих пошуків вітчизняних модельєрів. Синтез мистецтва та індустрії моди суттєво вплинув на художні рішення вітчизняних модельєрів, що сприяло широкій популяризації національного українського одягу та визнання української стилістики у світі моди.

Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з детальним вивченням особливостей виготовлення українського костюму та аналізу етнічних складових у сучасній фешн-індустрії.

Кириченко Ю.Р.

ЧВУЗ «Київський університет культури»

РАЗВИТИЕ ИНДУСТРИИ МОДЫ В УКРАИНЕ В XX ВЕКЕ: РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ

Аннотация

В статье исследуется ретроспектива развития индустрии моды в Украине. Проанализировано научные позиции отечественных исследователей к проблеме развития индустрии моды в Украине. Детализировано и подано характеристики социально-экономических особенностей развития индустрии моды в XX веке. Установлено, что отечественная индустрия моды прошла сложный путь становления и развития, однако смогла сохранить свои характерологические признаки, национальную идентичность именно в уникальном этностиле.

Ключевые слова: индустрия моды, українська мода, модная одежда.

Kirichenko Ju.R.

Private Higher Educational Institution «Kyiv University of Culture»

DEVELOPMENT OF FASHION INDUSTRY IN UKRAINE IN THE XX CENTURY: RETROSPECTIVE ANALYSIS

Summary

Retrospective of fashion industry development in Ukraine has been research education in the article. The scientific positions of researchers about the preconditions of the development of the fashion industry in Ukraine have been analyzed. The social and economic peculiarities of the development of Ukrainian fashion industry in the XX century have been characterized. The way of fashion industry development was difficult, but it was able to keep its characterological trait, national identity in a unique ethnos style.

Keywords: fashion industry, Ukrainian fashion, fashion clothes.